

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-62>

УДК 339.5

НЕОПРОТЕКЦІОНІСТСЬКІ ЗАХОДИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ТОРГІВЛІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

NON-PROTECTIONIST MEASURES IN GLOBAL TRADE: TRENDS AND CHALLENGES FOR THE WORLD ECONOMY

Степічева Ольга Віталіївна
аспірант кафедри,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1529-5254>

Stepichieva Olha
State University of Trade and Economics

Стаття присвячена актуальним проблемам розвитку торговельно-економічних відносин країн в умовах зростання неопротекціоністських заходів. Охарактеризовані загальні тенденції здійснення впливу на міжнародну торгівлю шляхом впровадження протекціоністських та лібералізаційних заходів. Здійснено аналіз структури заходів за видами. Охарактеризовано країн-лідерів що здійснювали найбільший вплив на світову торгівлю за кількістю впроваджених заходів. Досліджено вплив на торгівлю на основі частки продуктів, які піддаються впливу одного чи декількох нетарифних заходів та частки товарів або торговельних операцій, що охоплена неопротекціоністськими заходами. У результаті встановлено, що найбільше значення коефіцієнту покриття спостерігається у стосовно впровадження технічних бар'єрів торгівлі. Здійснено аналіз реалізації технічних, санітарних та фітосанітарних заходів за товарними групами.

Ключові слова: протекціонізм, лібералізація, неопротекціоністські заходи, міжнародна торгівля, торговельна політика.

The article addresses the current issues in the development of trade and economic relations between countries in the context of the increasing use of non-protectionist measures. It outlines the challenges in the global economy that impact relationship development, particularly the rise of protectionist measures. The combination of protectionist measures and geopolitical challenges raises concerns about the trajectory of globalization, leading to noticeable manifestations of deglobalization, a process characterized by a reduction in global economic interdependence. The study characterizes general trends in influencing international trade through the implementation of both protectionist and liberalization measures. An analysis of the structure of these measures is conducted, providing insights into the types of measures implemented in the trade of goods and services. The proportional relationship between protectionist and liberalization measures from 2009 to 2022 is examined. The findings reveal that the quantity of protectionist measures significantly surpasses liberalization measures in both goods and services trade. However, in services trade, the annual number of liberalization measures is 136 times less than protectionist measures for the year 2022. The article profiles leading countries that exert the most influence on global trade based on the number of implemented measures. Special attention is given to non-protectionist measures, which are analyzed by types. Their impact on trade is explored using coverage ratios and frequency indices, allowing for the assessment of the share of products affected by one or more non-tariff measures and the portion of goods or trade operations covered by non-protectionist measures. As a result of the research, it is determined that the highest coverage ratio is observed concerning the implementation of technical barriers to trade. Additionally, an analysis of the implementation of technical, sanitary, and phytosanitary measures by product groups provides a more detailed understanding of the impact of these measures in different economic sectors.

Key words: protectionism, liberalization, non-protectionist measures, international trade, trade policy.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де глобалізація та взаємодія міжнародних ринків стають неодмінною частиною економічного простору, роль неопротекціоністських заходів

у формуванні торговельних відносин набуває зростаючого значення. За останні роки зростає кількість країн, які вдаються до застосування різноманітних нетарифних обмежень та інших

заходів, спрямованих на захист внутрішнього ринку. Це призводить до трансформації торговельно-економічних зв'язків та виникнення нових викликів для світової економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблематика неопротекціонізму сьогодні висвітлюється багатьма вченими, серед яких Довгаль О., Калюжна Н., Мазаракі А., Мельник Т., Панченко В. Г., Резнікова Н. та ін. Незважаючи на суттєвий внесок авторів у тему дослідження більш актуальним є розгляд сучасних тенденцій реалізації заходів, що впливають на світову торгівлю.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних тенденцій розвитку неопротекціоністських заходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1990 року за дослідженням Світового банку міжнародна торгівля дозволила збільшити доходи на 24 % на світовому рівні та на 50 % для найбідніших 40 % населення, що вплинуло на зниження рівня бідності [1]. Лібералізація торгівлі також відіграла ключову роль у формуванні глобальної економіки та сприяла досягненню позитивних соціально-економічних результатів. Однак сьогодні спостерігається зростання неопротекціоністських заходів, вплив яких у поєднанні з геополітичними викликами створює занепокоєння щодо траєкторії глобалізації і як наслідок, відчутні прояви деглобалізації – процесу зменшення глобальної економічної взаємозалежності. Рухи до регіоналізації, рещорінгу чи інших форм деглобалізації загрожують взаємопов'язаним аспектам сучасної економіки: економічній структурі та взаємозалежності. Збереження їхніх переваг в контексті економічного зростання, скорочення бідності та технологічних інновацій в умовах дедалі

більшої роздробленості системи глобального економічного управління є одним із найскладніших напрямків для торговельної політики за останні десятиліття [1].

Підтвердженням напруженості у торговельно-економічних відносинах є збільшення протекціоністських заходів та суттєве перевищення їхньої кількості над лібералізаційними. Зокрема, у 2022 році кількість протекціоністських заходів складала 3613, а лібералізаційних – 1062 (рис. 1). Разом з тим, розглядаючи співвідношення наведених заходів можна відмітити позитивну рису. Так, у 2009 році кількість протекціоністських заходів перевищувала кількість лібералізаційних у 6,7 рази, а в 2022 році – у 3,4 рази.

Більш негативні тенденції щодо лібералізації торгівлі послугами. Кількість заходів, що сприяли пом'якшенню умов торгівлі за період 2009–2022 рр. складала лише 105, у той час як протекціоністських 5037. У 2022 році кількість останніх рекордно перевищувала лібералізаційні у 136 разів (рис. 2).

Починаючи з 2009 року можна відмітити щорічне зростання частки світового експорту, на який вплинули заходи торговельної політики. При цьому частка експорту, що зазнала впливу протекціонізму збільшилась з 40% у 2009 році до 73% у 2018 році (рис. 3).

Разом з цим спостерігалось і зростання впливу лібералізаційних заходів на експорт, частка якого зростає з 6,4% до 30% за вказаний період. Таким чином, можна спостерігати в загальному збільшення впливу країн на світову торгівлю шляхом впровадження як протекціоністських так і лібералізаційних заходів.

Аналізуючи заходи, що впливали на торгівлю товарами слід відзначити, що за структурою серед заходів, що класифіковано як

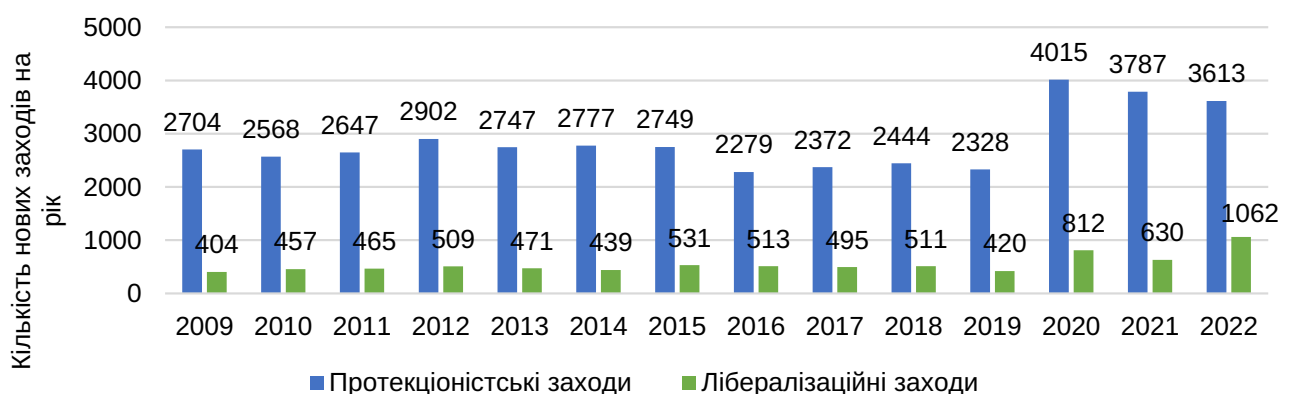

Рис. 1. Глобальна динаміка застосування нових заходів, що впливають на міжнародну торгівлю товарами, у 2009–2022 рр.

Джерело: [Global Trade Alert]

Рис. 2. Глобальна динаміка застосування нових заходів, що впливають на міжнародну торгівлю послугами, у 2009–2022 рр.

Джерело: [Global Trade Alert]

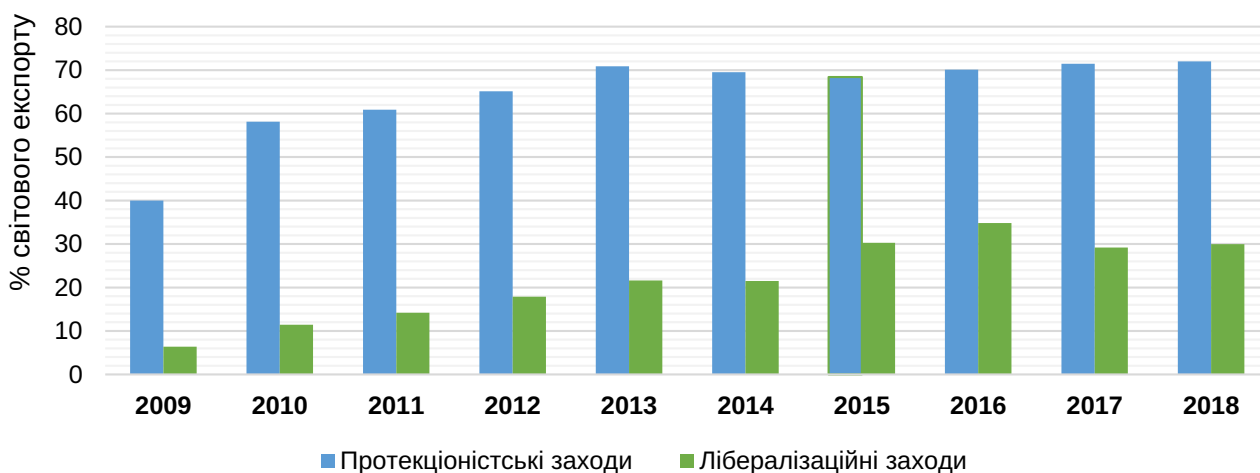

Рис. 3. Частка світового товарного експорту, що підпала під заходи торгової політики, запроваджені з 2009 року, %

Джерело: [Global Trade Alert]

шкідливі або протекціоністські найбільшу частку (52,9%) складають внутрішні субсидії. В структурі лібералізаційних заходів домінуючими є тарифні (58,2%) (рис. 4).

В аналогічній структурі стосовно торгівлі послугами як серед протекціоністських заходів, так і серед лібералізаційних заходів найбільшу частку складають також внутрішні субсидії – 76,3% та 38,1% відповідно (рис. 4).

Порівнюючи структуру застосованих заходів у 2009 та у 2022 роках, необхідно зазначити, що вона суттєво не змінилась. Найбільшу кількість склали внутрішні субсидії, заходи стимулювання експорту і тарифні заходи (табл. 1).

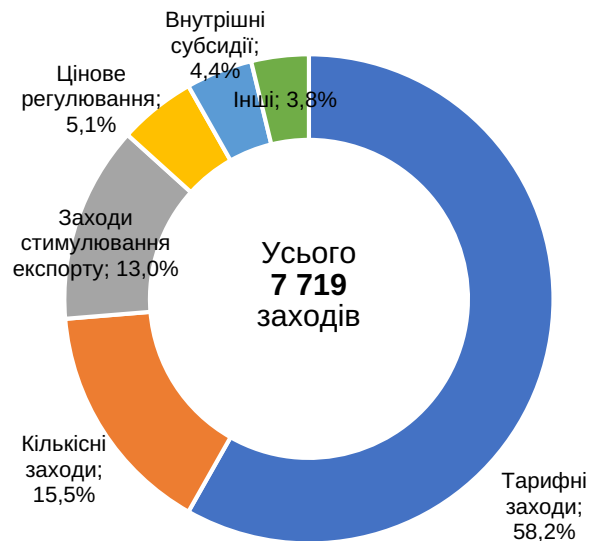
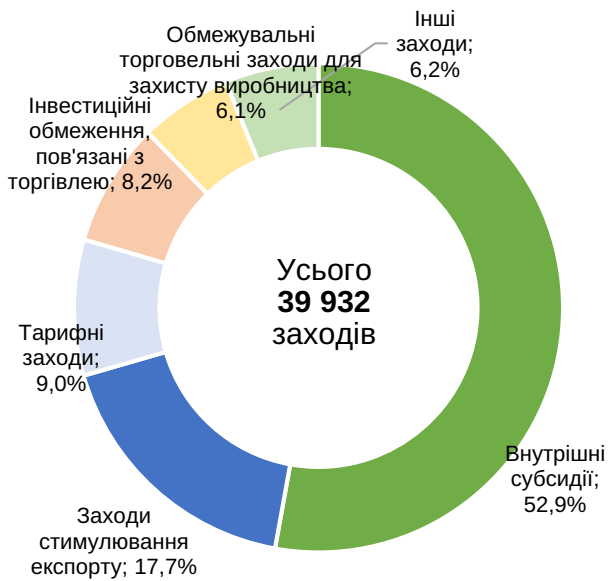
Найбільший вплив на торгівлю товари протягом 2009–2022 рр. шляхом впровадження

лібералізаційних заходів було здійснено Китаєм, США, Німеччиною, Об'єднаним королівством та Італією, шляхом реалізації протекціоністських заходів – Німеччиною, Францією, Італією Об'єднаним королівством та Японією (рис. 5).

У сфері торгівлі послугами щодо впровадження протекціоністських заходів найвпливовішими є Швеція, Німеччина, Італія та Франція (рис. 6).

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок про збільшення заходів, що впливають на торгівлю як лібералізаційних, так і протекціоністських, а також значне перевищення останніх, особливо у сфері торгівлі послугами.

Про роль неопротекціоністських заходів свідчить частка продуктів, які піддаються

а) Протекціоністські заходи у торгівлі товарами

б) Лібералізаційні заходи у торгівлі товарами

Рис. 4. Структура застосованих у світі заходів, що впливають на міжнародну торгівлю товарами та послугами, 2009–2022 рр.

Джерело: [Global Trade Alert]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

впливу одного чи декількох нетарифних заходів, що вимірюється індексом покриття та частина товарів або торговельних операцій охоплена заходами, яка визначається індексом частоти. Найбільше значення коефіцієнту покриття спостерігається у 2021 році стосовно впровадження технічних бар'єрів торгівлі (ТБТ) – вони здійснювали вплив на 67,7% товарів у світі. Індекс частоти для ТБТ також має найбільше значення – 31%. На 30% товарів мали вплив експортні субсидії, на 17,9% – цінові заходи та на 16,3% санітарні та

фітосанітарні заходи (СФЗ). Найменша частка товарів (3,2%) підпадає під вплив фінансових заходів (рис. 6).

Отже, серед заходів неопротекціонізму найбільш поширеними у світовій практиці є технічні бар'єри. Розглядаючи їхній вплив за товарними категоріями, слід відзначити, що найбільший коефіцієнт покриття спостерігається для групи «жири та олії» (89,9%), «транспортні засоби» (86,6%), «тваринні продукти» (84,9%), «овочі та фрукти» (84,9%). Але в цілому для більшості категорій частка това-

Таблиця 1

Кількість протекціоністських і лібералізаційних заходів, застосованих у світі за видами регуляторного втручання, 2009 р., 2022 р.

Види регуляторних заходів	2009 рік				2022 рік			
	Торгівля товарами		Торгівля послугами		Торгівля товарами		Торгівля послугами	
	Протекціоністські	Лібералізаційні	Протекціоністські	Лібералізаційні	Протекціоністські	Лібералізаційні	Протекціоністські	Лібералізаційні
Внутрішні субсидії	1140	25	101	1	2109	55	664	4
Заходи стимулювання експорту	576	66	36		600	188	86	
Тарифні заходи	233	256			253	545		
Інвестиційні обмеження, пов'язані з торгівлею	365	2	2	1	218	5	10	
Цінові заходи (антидемпінгові, компенсаційні, спеціальні заходи)	8	10			18	49	4	1
Обмеження в урядових закупівлях	68	2	5		178	6	25	1
Кількісні заходи	54	29	1		128	197	11	
Обмежувальні торговельні заходи для захисту виробництва								
Умовні заходи торговельного захисту	246	4			87	1		
Фінансові заходи	2				14	11	1	
Попередній огляд перед відправленням та інші формальності					2			
Нечіткі інструменти	12	10	4	1	6	5	15	
Усього	2704	404	149	3	3613	1602	816	6

Джерело: [Global Trade Alert]

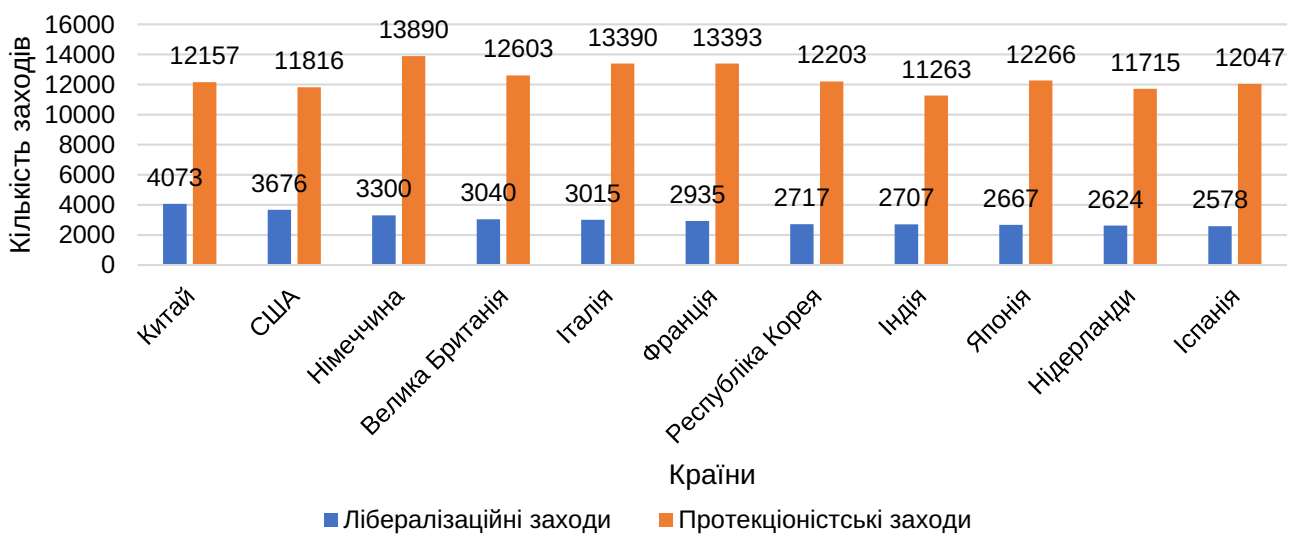

Рис. 5. Країни, що здійснювали найбільший вплив на торгівлю товарами шляхом упровадження лібералізаційних та протекціоністських заходів з 2009 по 2022 рр.

Джерело: [Global Trade Alert]

рів, на які певним чином вплинули технічні бар'єри, є досить високою (рис. 7).

Що стосується санітарних та фітосанітарних заходів, для них характерний нерівномірний вплив на різні групи товарів (рис. 8).

Зокрема, під їхній вплив потрапити 96,1% товарів групи «тваринні продукти», 94,% – «овочі і фрукти», 90,2% – «жири та олії» та 89% –

«харчові продукти». Разом з тим для інших груп він був порівняно незначний або мінімальний.

Висновки. Проведений аналіз тенденцій реалізації протекціоністських заходів у торгівлі товарами дозволив зробити висновок щодо їхнього щорічного зростання, але позитивним є і одночасне зростання кількості лібералізаційних заходів. Дещо загостреною є ситуація у

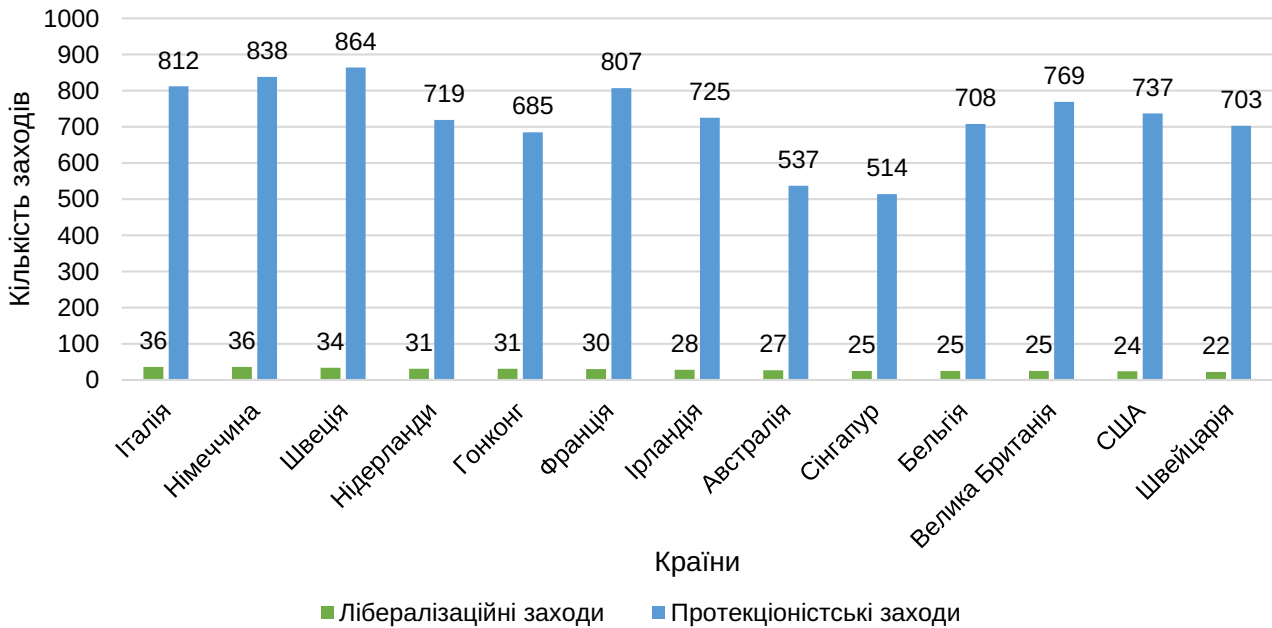

Рис. 6. Країни, що здійснювали найбільший вплив на торгівлю послугами шляхом упровадження лібералізаційних та протекціоністських заходів з 2009 по 2022 рр.

Джерело: [Global Trade Alert]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

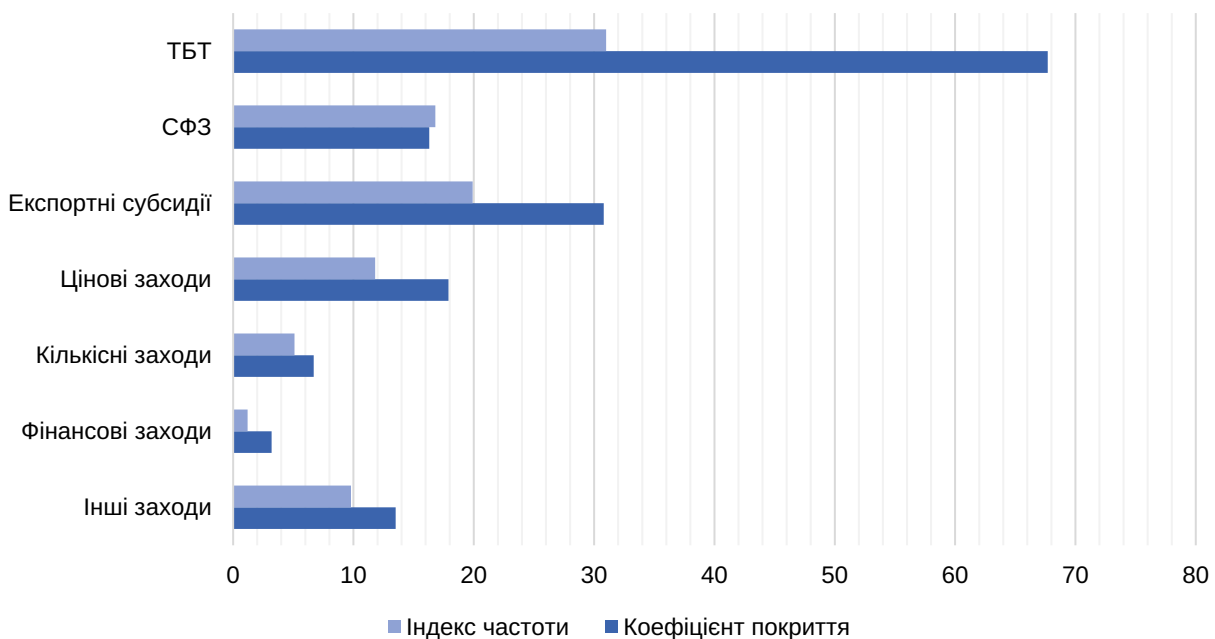

Рис. 7. Поширеність технічних заходів за товарними групами у 2021 р., %

Джерело: [UNCTAD TRAINS]

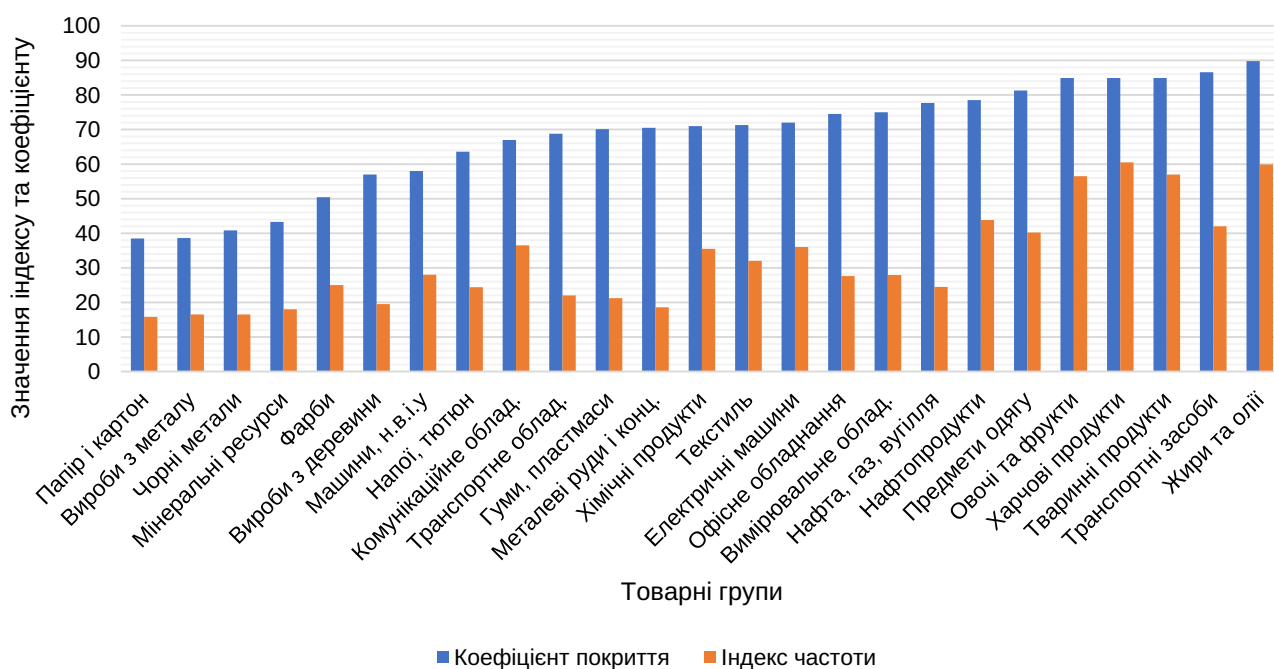

Рис. 7. Поширеність технічних заходів за товарними групами у 2021 р., %

Джерело: [UNCTAD TRAINS]

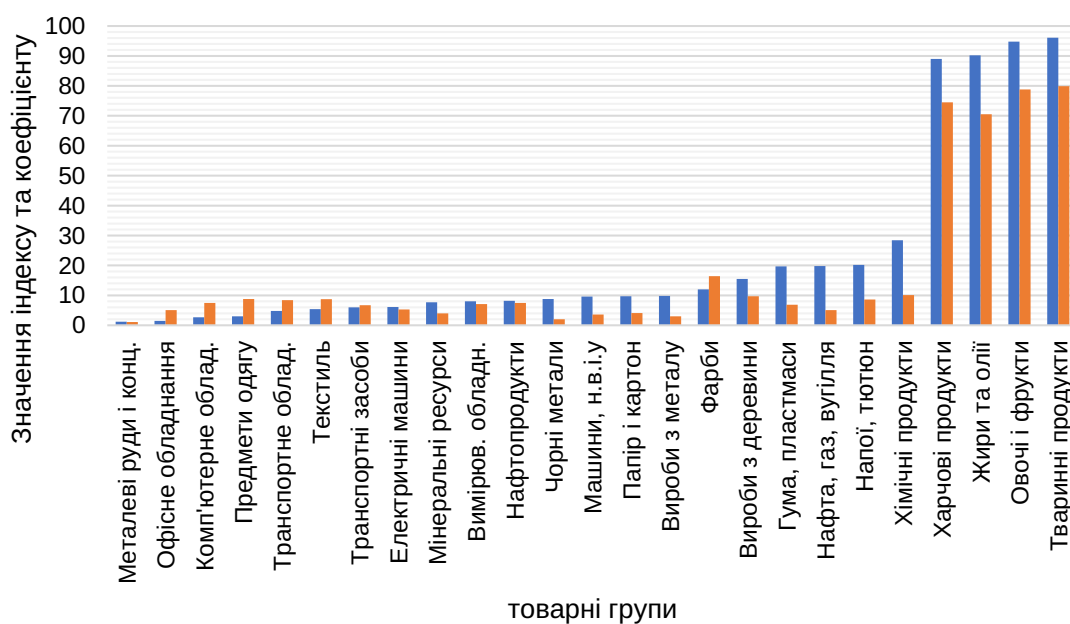

Рис. 8. Поширеність санітарних та фітосанітарних заходів за товарними групами у 2021 р., %

Джерело: [UNCTAD TRAINS]

торгівлі послугами, де кількість протекціоністських втручань перевищувала у 2022 році у 136 разів лібералізаційні заходи. Серед неопротекціоністських заходів найбільше на торгівлю товарами впливали технічні бар'єри, експортні субсидії, санітарно та фітосанітарні заходи. Найбільша частка товарів, які зазнали впливу шляхом впровадження технічних бар'єрів є

«жири та олії», «транспортні засоби», «тваринні продукти», «овочі та фрукти», шляхом реалізації санітарно та фітосанітарних заходів – «тваринні продукти», «овочі та фрукти», «жири та олії» та «харчові продукти». Таким чином, найбільше країни намагаються захищати свій внутрішній ринок у товарних групах, що виробляються у сфері АПК.

REFERENCES:

1. Protectionism Is Failing to Achieve Its Goals and Threatens the Future of Critical Industries (2023). The World bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2023/08/29/protectionism-is-failing-to-achieve-its-goals-and-threatens-the-future-of-critical-industries>
2. Global Trade Alert. Available at: <https://www.globaltradealert.org/>
3. UNCTAD TRAINS. Available at: <https://trainsonline.unctad.org/>